

Л.С. Криворучко
кандидат юридичних наук
(Університет економіки та права «КРОК»)

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

Здійснено аналітичний огляд актуальних питань європейської інтеграції України як засобу удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту прав людини в Україні, проаналізовано роль, висвітлено необхідність вдосконалення системи забезпечення прав людини в Україні.

***Ключові слова:** захист прав людини, міжнародні стандарти, європейська інтеграція України, нормативно-правове забезпечення.*

Осуществлен аналитический обзор актуальных вопросов европейской интеграции Украины как средства совершенствования нормативно-правового обеспечения защиты прав человека в Украине, проанализирована роль, освещена необходимость совершенствования системы обеспечения прав человека в Украине.

***Ключевые слова:** защита прав человека, международные стандарты, европейская интеграция Украины, нормативно-правовое обеспечение.*

The scientific article is devoted to analytical review of the current questions of European integration of Ukraine as a means of improving the legal protection of human rights in Ukraine, analyzes the role and the need to improve the system of human rights in Ukraine.

***Keywords:** human rights, international standards, European integration of Ukraine, legal software.*

Постановка проблеми. Однією з головних, якщо не провідних, тенденцій розвитку державності у світі є використання найкращих надбань політико-правової думки. До них цілком правомірно належать такі загальнолюдські цінності, як демократія, права та свободи людини, гуманний і справедливий правопорядок. Результатом цих процесів стало формування й чітке конституційне закріплення концепції демократичної, правової держави як відображення загальнолюдського її призначення [1]. Кожна держава не може розвиватися осторонь від інших країн світу, відносини між різними країнами мають економічний, політичний, культурний характер і тому в результаті цих взаємовідносин відбувається взаємне збагачення та розвиток. Україна поки відстає від розвинутих країн, насамперед, Європи, тому взаємовідносини нашої держави з європейськими країнами вигідні за всіма показниками.

Інтеграційні процеси є одними із важливих напрямків концепції забезпечення захисту прав людини в Україні шляхом демократичного розвитку нашої держави, і тому курс на європейську інтеграцію є природним наслідком здобуття Україною незалежності. Його витoki – в історії нашого народу й усвідомленні права жити в демократичній, економічно розвинутій, соціально орієнтованій країні. Метою є створення шляхом

масштабних внутрішніх перетворень умов для входження до спільноти європейських розвинутих країн. Сьогодні цей курс є домінантою внутрішньої та зовнішньої державної політики. [2].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. На сучасному етапі розвитку науково-теоретичне підґрунтя для дослідження склали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, які присвячені проблемам, що вирішувалися автором у процесі дослідження, а саме: О.М. Бандурки [3], І. Бондаренко [4], А.С. Довгерта, Н. Железняка [5], В.К. Забігайло, О.В. Задорожного, А.П. Засець, Л.В. Луць, З. Макарухи [7], В.Є. Мармазова, В.І. Муравйова, В.Ф. Опришко, Н.В. Сюр [8], Ю.С. Шемшученко та інших вчених. На сьогодні дана проблема є не повною мірою вичерпаною, що й зумовило вибір автора даної теми дослідження. Наукова новизна дослідження полягає у здійсненні системного аналізу і напрацюванні нових підходів щодо європейської інтеграції України як засобу удосконалення організаційно-правового забезпечення захисту прав людини в Україні.

Окремі питання європейської інтеграції України як засобу удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту прав людини в Україні потребують ретельного наукового дослідження та вдосконалення шляхом аналізу, перегляду існуючого правового механізму та нормативно-правової бази в Україні, дослідження міжнародних стандартів та правового забезпечення в країнах зі стабільними економічними показниками.

Метою статті є проведення аналітичного огляду європейської інтеграції України як засобу удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту прав людини в Україні, обґрунтування актуальності і доцільності застосування в адміністративній системі України даного напрямку та вдосконалення організаційно-правового забезпечення захисту прав людини в Україні.

Виклад основного матеріалу. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС щодо захисту прав людини полягає у зближенні національного нормативно-правового забезпечення захисту прав людини із сучасною європейською системою права. Ці відносини здатні забезпечити розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, сприяти економічному розвитку держави у рамках ЄС і поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до гідного рівня, що склався у державах-членах ЄС. Реформування правової системи та поступове приведення у відповідність із міжнародними стандартами, ми вважаємо, вдосконалив систему адміністративного, фінансового, приватного, митного, трудового, податкового законодавства, законодавства про інтелектуальну власність, охорону праці, охорону життя та здоров'я, навколишнє природне середовище, захист прав споживачів, технічні правила і стандарти, транспорт, а також інші галузі, які визначені Угодою про партнерство та співробітництво. Багатий досвід такої співпраці наша держава вже має. Важливим чинником

реформування правової системи України слід вважати участь України у конвенціях Ради Європи, які встановлюють спільні для цієї організації та ЄС міжнародні стандарти, які гарантуватимуть захист прав людини в Україні.

Етапами правової адаптації з захисту прав людини є: імплементація угод про партнерство та співробітництво, укладання галузевих угод, приведення чинного національного законодавства України у відповідність із міжнародними стандартами ЄС, створення механізму приведення проектів нормативно-правових актів законодавства України у відповідність із нормами ЄС. Прийняті угоди надають особливий статус європейським правовим актам, які мають обов'язковий характер для впровадження у національне законодавство.

Конституція України проголосила нашу країну правовою і соціальною державою, відповідно до чого на вищому рівні було затверджено певну модель стану держави.

Досвід держав розвиненої демократії засвідчує: формування соціальної, правової держави – складний і тривалий процес, котрий має спиратися на демократичне законодавство, неухильне додержання й виконання законів усіма суб'єктами суспільства. А положення щодо соціальної держави має спиратися на потужне економічне зростання й відповідне нормування справедливих соціально-економічних відносин у суспільстві. Для побудови в Україні правової держави необхідні вимоги, які завершать правову, політичну, економічну та соціальну реформи [1]. Європейський досвід побудови держави на основі демократичних цінностей є запорукою демократичного розвитку і нашої країни.

Сьогодні в Україні існує досить узгоджена позиція, що інтеграція до Європейського Союзу сприятиме розвитку економіки країни. Не викликає сумнівів позитивна роль інтеграційних процесів і у сфері забезпечення прав людини в Україні. Але успіх частково залежить від українського уряду, який повинен ефективно та продуктивно працювати з представниками Європейського Союзу і здебільшого якісно координувати діяльність між міністерствами й агентствами держави [9].

Недосконале та незбалансоване державне управління на всіх рівнях значною мірою негативно впливає на стан національного господарства. Світовий досвід підтверджує, що жодна країна не розвивається в умовах чистого ринку – втручання держави в економічні й соціальні процеси в тій чи іншій мірі завжди має місце, і на наше глибоке переконання – вкрай необхідне. Крім того, існуюча в Україні система організації влади на місцевому рівні не відповідає загальноприйнятим принципам, які затверджені Європейською Хартією місцевого самоврядування. Як наслідок, невиконання положень Хартії є перешкодою на шляху реалізації курсу на інтеграцію України в Європейський Союз. Враховуючи актуальність питання щодо реформування системи державного управління, значну роль відіграє нормативно-правове забезпечення цієї системи [10].

Актуальність дослідження даного питання визначається його метою

та позицією, яку займає і відіграє Європейський Союз у сучасному світі, а також практичним значенням курсу інтеграції України до даної організації як засобу удосконалення всіх складових напрямків діяльності держави, покращення державного курсу країни, що становить позитивний характер для державної політики України в цілому. Окрім цього, зростання стандартів життєвого рівня в країнах ЄС і рівня довіри населення цих країн до органів державної влади вказує на пріоритетний розвиток у країнах ЄС системи забезпечення прав та свобод громадян.

У зв'язку із визначенням Україною стратегічної мети – європейської інтеграції, враховуючи, в перспективі, членство в цьому міжнародному об'єднанні, – одним з основних завдань є приведення національного законодавства у відповідність до правового забезпечення Європейського співтовариства, так званих міжнародних правових стандартів. Це зумовлює необхідність проведення комплексного та масштабного реформування правової системи країни в цілому [11]. Здебільшого національне правове забезпечення відповідає вимогам європейських демократичних стандартів але, як вказують міжнародні фахівці, є багато проблемних питань у цій сфері.

Шлях України до європейської інтеграції передбачає впровадження нормативно-правового забезпечення та захист затверджених прав людини на основі принципів сучасного демократичного міжнародного права, створення правової, соціальної та демократичної країни відповідно до «міжнародних стандартів», країни, яка посяде гідне місце у світовому співтоваристві. Зазначені стандарти існують на загальноєвропейському рівні та, як було зазначено нами попередньо, пройшли тернистий шлях становлення та будувалися на основі принципів сучасного демократичного суспільства і норм міжнародного права. Впровадження демократичних стандартів у національне законодавство, це не вимога, а потреба часу.

Входження України до європейського правового простору визначається внутрішніми нормативними актами України, які є обов'язковою умовою інтеграції нашої країни до Європейського Союзу та інших європейських структур. Ратифікація Україною основних міжнародних правових актів та договорів вже вказує про входження нашої країни до європейського правового простору та гарантує подальші кроки у цьому напрямку.

Європейська інтеграція України знаходиться в центрі уваги вітчизняної юриспруденції з перших років незалежності. Важливими питаннями наукових досліджень протягом останніх років є обґрунтування необхідності інтеграції України до європейських структур, зближення права України з правом Європейського Союзу, впровадження європейських стандартів у різні сфери діяльності суспільства. Йдеться про те, що дослідники, аналізуючи різні сторони євроінтеграційних процесів, наголошують на принциповій важливості тих або інших їх аспектів [8]. Задача національних досліджень у цій галузі: визначити ефективність європейських підходів, процесів та шляхи запровадження в національне

законодавство ефективних механізмів демократичного розвитку нашої країни. Слід зауважити, що в Україні на теперішній момент створено ряд організаційно-правових умов з метою здійснення правової трансформації в європейське і світове співтовариство щодо питань прав людини та їх захисту. Однак, незважаючи на досить велику кількість наукових досліджень, пов'язаних із наближенням правової системи України до правової системи Європейського Союзу, вивчення інтеграційних процесів України та дослідження напрямків захисту прав людини в Україні за міжнародними стандартами тощо, слід зауважити, що на теперішній час відсутній комплексний та системний підхід щодо вирішення зазначених питань організаційно-правового забезпечення країни в цілому, та, зокрема, напрямків захисту прав людини в Україні за міжнародними стандартами. Вивчення теоретичного досвіду інтеграційних процесів, у тому числі і в правовій сфері, дозволяє встановити як позитивні, так і небажані світові тенденції та неефективні шляхи забезпечення прав людини.

Отже, європейська інтеграція України – це цивілізаційний вибір та інструментарій для здійснення внутрішніх реформ, що 02.04.2012 року було зазначено першим віце-прем'єр-міністром України В. Хорошковським під час круглого столу у м. Лондоні з представниками британських політологічних кіл на тему «Європейська інтеграція – стратегічний пріоритет зовнішньої політики України». А також звернено основну увагу на те, що успіх України на шляху до Європи залежить від того, наскільки швидким та ефективним буде здійснення внутрішніх реформ в Україні [12]. Внутрішні реформи в усіх сферах життєдіяльності країни повинні розпочатися з правової реформи.

На початку дослідження питання європейської інтеграції як засобу удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту прав людини доцільно навести результати проведеного нами протягом 2012 року експертного опитування з метою визначення ставлення окремих представників державної, політичної і наукової еліти України та окрему позицію населення України з загальних питань європейської інтеграції України.

В опитуванні взяли участь понад 80 експертів, серед яких: представники Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, апарату Ради національної безпеки і оборони, інших міністерств і відомств, профільних комітетів Верховної Ради, державних і недержавних наукових установ, неурядових аналітичних центрів, українських ЗМІ та населення України.

Отже, пріоритетними напрямками зовнішньополітичної діяльності України, на думку національної еліти України, є підтримка курсу на європейську інтеграцію, тому саме даному напрямку слід приділяти найбільшу увагу при здійсненні реформування правової системи в Україні. Однак позиція національної еліти України відрізняється від бачення населення України, переважна більшість якого віддає перевагу міжнародному співробітництву з країнами СНД та окремо Росією. Близькість ку-

льтурних, історичних витоків наших народів дійсно відіграють вирішальну роль у баченні такого сценарію. Окремо слід зазначити песимістичний настрій населення України щодо результатів загального курсу реформування правової системи країни та курсу інтеграції. Хоча удосконалення правової системи нашої країни може відбуватися вибірково, якщо стандарти є прийнятними для більшості населення країни і вони мають позитивний характер, не погіршують рівень розвитку громадянського суспільства, їх необхідно запроваджувати.

Однак, з позитивної точки зору, слід зауважити, що інтеграційний курс всіма опитаними респондентами сприймається як засіб вирішення внутрішніх проблем держави, таких як вдосконалення нормативно-правового забезпечення, що призведе до покращення політично-соціально-економічної ситуації в Україні.

До основних негативних проблем сьогодення слід віднести такі напрямки та їх тенденції розвитку:

- високий рівень корупції;
- непрозорість та хаотичний стан нормативно-правового забезпечення в країні;
- недостатність темпів реформування правової системи України;
- низький рівень системи захисту прав людини;
- невідповідність міжнародним показникам демократії;
- фінансова залежність України від взятих на себе зобов'язань МВФ та РФ тощо;
- низький рівень виконання законів.

Важливою подією у процесі формування відносин України та Європейського Союзу став указ Президента України від 11 червня 1998 р. «Про затвердження Стратегії інтеграції України до ЄС», де визначено пріоритети діяльності органів виконавчої влади на період до 2007 р. Стратегія інтеграції України в Європейський Союз враховує також положення Стратегії ЄС щодо України від 04 жовтня 1994 р., спільної стратегії ЄС щодо України від 11 грудня 1999 р. [2], спільної позиції ЄС щодо України від 28 листопада 1994 року, а також відповідних рішень Ради ЄС, декларацій та інших документів ЄС, які стосуються України.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу ґрунтується на таких засадах:

- положеннях Конституції України, що встановлює спрямування зовнішньополітичної діяльності України на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримки мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальноновизначеними принципами і нормами міжнародного права;
- схвалених Верховною Радою України основних напрямках зовнішньої політики України та Концепції національної безпеки України;
- Угоді про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством та його державами-членами від 1994 року та інших договорах, укладених між Україною та Європейським Союзом, в

яких визначаються механізми взаємодії між ними [13].

Вважаємо, що незважаючи на загальний песимістичний настрій щодо стану країни, стратегія інтеграційного курсу України до Європейського Союзу має позитивне значення та забезпечить доступ і гарантії до міжнародних стандартів для України у політичному, інформаційному, економічному і правовому просторі, що дозволить значно підвищити захищеність прав людини в країні та вдосконалити стан нормативно-правового забезпечення системи захисту прав людини в Україні.

Висновки. Враховуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що організаційно-правове забезпечення захисту прав людини в Україні за міжнародними стандартами має актуальність, наукову новизну, практичну значимість, гостру необхідність у розширенні та впровадженні у суспільне життя країни та подальшої її демократизації, тому цей напрямок потребує концептуального розвитку на науковій основі. Забезпечення захисту прав людини базується та розвивається на основних положеннях адміністративного, конституційного, міжнародного та цивільного права. Ці галузі права органічно поєднуються та доповнюють одна одну в сфері забезпечення прав людини, що має вагомое значення для інтеграційних процесів. Сучасний стан розвитку демократичного суспільства потребує інтегрованого та диференційованого підходу. Приведення у відповідність національного законодавства з міжнародними стандартами необхідно впроваджувати через їх узгодження. В цілому слід зазначити, що європейська інтеграція України є ефективним засобом удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту прав людини в Україні, що сприятиме становленню й укріпленню громадянського суспільства в нашій державі і прискорить формування в країні системи правового забезпечення захисту прав людини.

Бібліографічні посилання

1. Журнал Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/2149>.
2. Сучасні тенденції інтеграції України в Європейську спільноту // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lebedinrda.info/evropejska-integraciya-ukraini-nasuchasnomu-etapi>.
3. Бандурка О. М. Внесення змін до проекту Закону України "Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" / О. М. Бандурка, К. М. Рудой // Наше право. – 2004. – № 1. – С. 11–16.
4. Бондаренко І. Адаптація законодавства України до європейського законодавства – один з пріоритетних напрямів реформування правової системи України / І. Бондаренко // Право України. – 2002. – № 7. – С. 63–65.
5. Железняк Н. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу / Н. Железняк // Право України. – 2004. – № 11. – С. 140–143.
6. Катеринчук І. Проблема управління адаптацією права України до права ЄС у вітчизняній та зарубіжній думці / І. Катеринчук // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 10. – С. 158–161.
7. Макаруха З. Вироблення та реалізація стратегії інтеграції України в ЄС: правовий аналіз / З. Макаруха // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. праць / ред. кол. Л.В.Губерський (гол. ред.) та ін. – К., 2010. – Вип. 89, Ч. I. – С. 134–136.

8. Сюр Н.В. Правова інтеграція України до Європейського Союзу: теоретико-правове дослідження : дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. – К., 2006.
9. Мейх'ю А. Україна і європейська інтеграція: успіх також залежить від якісної координації // Дзеркало тижня. – № 11. – 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/POLITICS/ukrayina_i_evropeyska_integratsiya_uspih_takozh_zalezhit_vid_yakis_noyi_koordinatsiyi-53224.html.
10. Птащенко Л.О. Реалізація адміністративної реформи в Україні на засадах гуманістичної демократії // Суспільна політика. – № – С. 70–74.
11. Криворучко Л.С. // Журнал «Бізнес». – № 40 (1027). – С. 19.
12. Хорошковський В. Європейська інтеграція України – це наш цивілізаційний вибір та інструментарій для здійснення внутрішніх реформ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245096702&cat_id=244276429.
13. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98 (станом на 09.10.12 р.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.
14. Криворучко Л.С. Актуальність вдосконалення системи забезпечення прав людини в Україні // Правничий вісник Університету «КРОК». – 2011. – № 8. – С. 4–10.
15. Теорія держави і права : підручник / за ред. О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. – К., 2006.
16. Антонович М.М. Міжнародне публічне право. – К., 2003.
17. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
18. Орзіх М. Міжнародно-правові стандарти і права людини в Україні // Право України. – 1992. – № 4. – С. 9.
19. Генеральна Асамблея // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/ga/>.
20. Петроє О. Міжнародні стандарти та механізми інституціоналізації європейського соціального діалогу в галузі державного управління / О. Петроє // Вісник Нац. акад. держ. управління при Президентіві України. – 2011. – № 1. – С. 233–243.
21. Бородін І.Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина. – Херсон, 2003.

Надійшла до редакції 16.10.2012

О.О. Круглова

кандидат юридичних наук, доцент
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 304.4

ФОРМУВАННЯ «АКТИВНОЇ» СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто призначення соціальної політики держави та визначено найбільш ефективний напрямок її формування - створення соціально-активного суспільства.

Ключові слова: *державна соціальна політика, «активна» соціальна політика, соціальна держава, людський капітал.*

В статье рассмотрено назначение социальной политики государства и определено наиболее эффективное направление ее формирования – создание социально-активного общества.